



СЕЉАК.



Пожаревац.

30. НОВЕМБРА.

ИЛУСТРОВАНИ ЛИСТ

ЗА ЦЕЛОКУПНУ ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ И КУЋЕВНЕ ПОТРЕБЕ.

Година X.

1880.

ГОДИШЊА ПРЕДПЛАТА:
за Србију 8 динара.

ВЛАСТНИК И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК:
Др. ТОРЂЕ РАДИЋ.

ГОДИШЊА ПРЕДПЛАТА:
за Аустро-Угарску . . . 4 фор. а. вр.

„Сељак“ излази сваког 15. и 30. у месецу на читавом табаку. Овогодишњи предплатници добивају на дар велику слику: „НАЈПЛЕМЕНИТИЈЕ ВРСТЕ КОКОШАКА“.

Број 22.

ПРЕДПЛАТА СЕ ШАЉЕ:
из Србије: Уреднику „Сељака“ у Пожаревац,
из Аустро-Угарске, Босне и Херцеговине: књи-
жари Браће Јовановића у Панчево.

ПОЗИВ НА ПРЕДПЛАТУ.

Ступајући с 1. Јануаром 1881. у једанајесту годину с нашим по народ корисним подухомом, позивамо овим на нову предплату.

Рад је наш од прошлих десетак година довољно познат читалачком свету, па држимо, да нам није нужно понављати наш програм, но само примећујемо то, да ћемо идуће године дати нашим предплатницима нешто више но прошле године. — Уредништво овога листа, не жали труда ни трошка, да усавршује лист и да га својим садржајем уздигне на висину ону, на којој стоје данас подобни страни листови, а нарочито да задовољи и поучи своје читаоце у напредној земљорадњи, воћарству, винодељу, повртарству, сточарству и лечењу стоке, пчеларству и свима осталим пољопривредним струкама, као и домаћим потребама и вештинама, и то све разумљивим, чистим, народним језиком. — Наша је брига вазда била, да „Сељак“ буде све то бољи и угледнији. Од броја предплатника све зависи; што више предплатника, тим ће и „Сељак“ бољи и лепши бити, јер чим је више подпоре, тим је и милији рад.

Но да би још више штоване читаоце задовољили, чинимо им једну услугу, која ће сваком домаћину добро доћи, а то је: ми ћемо сваком нашем предплатнику, који нам годишњу предплату у напред пошаље, послати уз лист као дар један пакет разнога семења. Ми ово чинимо с тога, да пустимо и у наш свет семења племенитијег, новијег поврћа, које се у нас још добити не може. У том пакету биће семења од купуса

Р е ф е р а т

воћара топчидерског г. Ивана Протића: „О стању нашег воћарства, и о начину како да се воћарство у нас боље унапреди“, — гласи овако:

Воћарство је једна грана пољске привреде, која се поред свију других радња, и код нас предузима и подиже, али не онолико, колико она заслужује, јер би требало да се боља пажња на њу обрати, пошто нам сами приходи показују, да све више и више с године на годину про'одња њихова већа и скупља бива, као: сувим шљивама итп.; али кад погледамо наше воћарство у каковом се стању находи, онда се занета треба својски заузети, да га што пре поправимо, да га не оставимо у хрђавом стању у каквом се данас налази, јер, више онада, но што се подиже; и с тога ћу покушати да изнесем све мане, које постоје и воћарство уназађавају.

Још од како се је почело гајити воће, ништа се у нас напредовало није, и дан данашњи онако се ради при сађењу и неговању воћака, као што се и пре 1000 година радило. Куд прођете, видићете воћњак са шљивама засађен (на неким местима већи, а на неким мањи, а на неким и по десетину дрва гомилице засађених), где је у корову обрастао, без икаквог реда и поредка, без икакве неге и надзора.

Воћњаци су много учесто засађени, па дрво од дрвета не може да расте; суше се, цвет радо смећу, а род њихов ситан и укусан бива; због густине немају довољно промаје ни сунчаних зракова да до њих допиру, а на овако засађеним воћкама, род губи ону праву вредност, коју треба да има. —

По воћњацима може се видети више врсти шљива, које се без икакве употребе оставе необране као неваљале, а то су тако звани „шљивци“, „чипавци“, „трњипци“; они заузимају место као и оне добре шљиве, и све се с године на годину умножавају, а никако не истребљују, нити се могу оваковим начином истребити, као што је у нас уобичајено. Кад се шљиве из изданака подижу и саде, не разликују се изданци хрђавих, од добрих, правих, крупних шљива, него како је који изданак из жила потерао, тако се и извади и посади на своје место, а ретко ће се који сетити, да близу неваљале шљиве, не вади изданке за сађење.

Вешт и пажљив радник, који при сађењу добро мотри, моћи ће лоше врете разликовати од добрих шљива, па ће их уништити, и неће их садити.

Кад се неваљале шљиве у воћњаку исеку и друге добре посаде, оне се не примају на истом месту због густине других шљива; оно место остане празно, и око њега израсту изданци од оне шљиве неваљале, па кад земљоделац види, да ће му то место празно остати, он и опет изданак од неваљале остави, само да му место попуни, не имајући у виду то, да ће му комшија или други укућанин случајно препети и други нови воћњак засадити, па кад овај роди, онда ће тек видети шта је пресадио. Колико се ту времена пропушта с године на годину са сађењем и пресађивањем младнца, па бар да је најбоља врста шљива изабрана, него се с реда сади — па каква била!

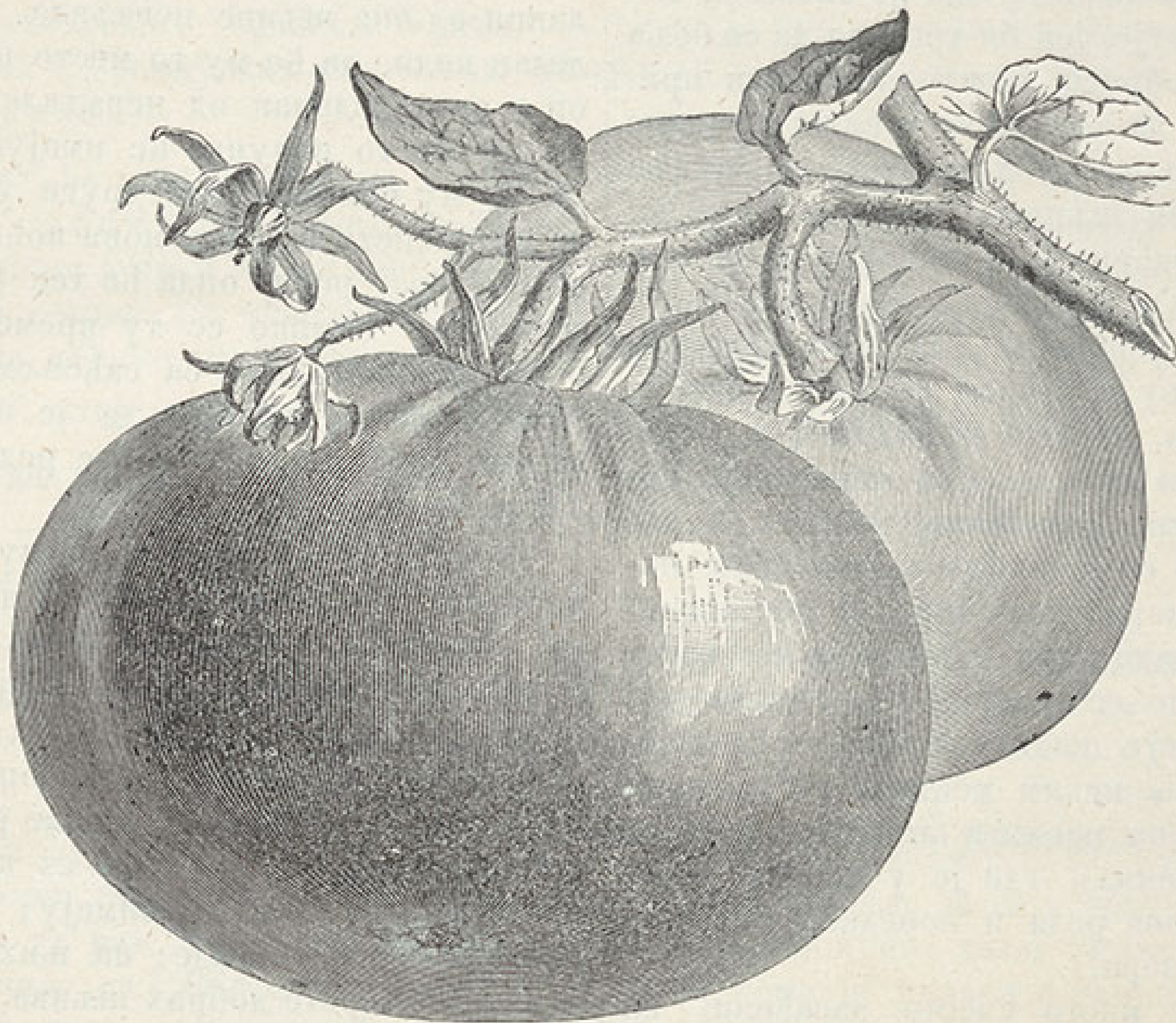
Воћњаци око кућа подигнути, па неким местима већи, а на неким са десетину шљива, имају по неколико комада зване „ценерике“, беле округле шљиве, које рано стижу и оне су напредне где се год посаде; подnose растурено ђубре по воћњаку, али немају велику вредност ни за ракију, ни за сушење, ни за јело; али за калемљење као подлога прво место заузимају; оне могу свуд растети где се посаде; на њих је добро калемити све врете добрих шљива, кајсије, брескве и меке бадеме; оне све примају и брзо расте, род на њима крупан и укусан бива; њих ћете видети некалемљене (из њихових жила и коштица лако се подижу), њихови изданци са свим се разликују од других шљива; њих би требало што више подизати, па онда расадити на своја места и калемити; без калемљења не вреди се мучити око њих. — А шљиве јесење, зване „маџарке“, или „цепаче“, оне су од онога растуреног ђубрета изгорене и посушене у половини, да не могу ни живети, а још мање рађати, само су место заузеле другим усевима. Овакова места попуњава домаћин и опет све се суши и горе од ђубрета, а незна шта им фали, те се тако пропушта време с једне године на другу.

На другим местима опет видићемо воћњак посушен у најбољем времену, кад треба да најбоље роди; он је копачно пропао, а кажу, да је то од велике суше. То је вероватно, да суша припомогне, али више са не-

знања ми сами упропашћујемо наше воћњаке, па незнамо од куд је штета нанесена, него кривимо сушу. Ми треба све оне незгоде, које грозе опасношћу нашем воћарству за раније: при подизању, неговању, вађењу и сађењу воћака да одклонимо, а воћ-

воћњак у најбољем времену пропадне, кад треба од њега најбоље користи да имамо. —

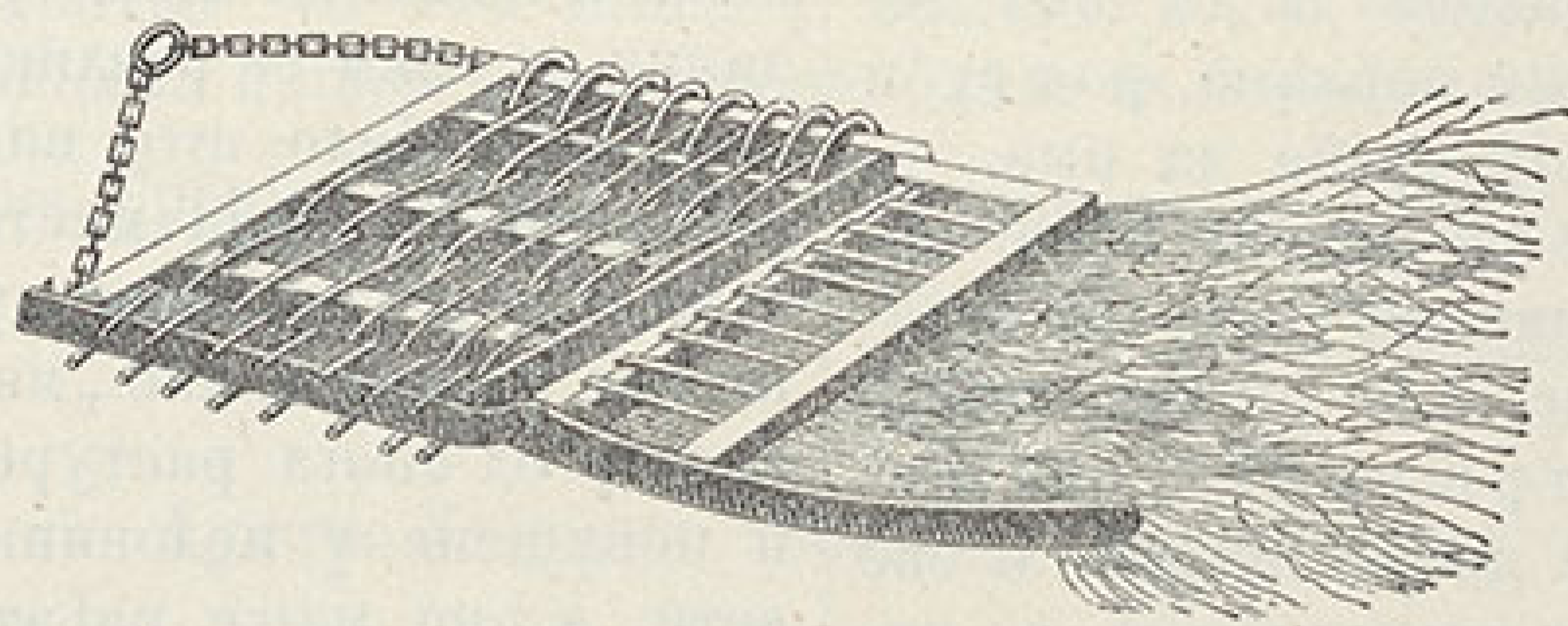
На четвртом месту видићемо где је воћњак гусеницом огољен тако, да су дрва савршено гола без листа остала, и кад се трети да из године у годину једно за другим два



Парадајс без ребара.

њак у реду да држимо, па да до тога не дође и да не може доћи.

На трећем месту видићемо воћњак, како је од ветра и холујине оштећен, тако, да је само гдекоја шљива остала. Овакових случајева биће све дотле, док не одпочнемо на прави начин подизати воћњаке, и при подизању неузмемо све оне околности у обзир, које условљавају ваљано растење појединих врсти воћака и које обезбеђавају подпуно развиће и обилато рађање, па онда и ваљано обдржавање воћака, а не да нам



Поправљена трпозна брана.

пут лист поједу, дрва ће се посушити; па и ако се не посуше одмах, а оно ће по средини грана избити нејаки заперци, који ће слаби и нејаки, и преко зиме још изнурени пропасти и од врло мале ладноће. —

Даље ћемо видети воћњак засађен са првеним „ранкашљивама“, које слабу вајду дају, јер су само за јело док су тазе (свеже), а за друго ништа нису; овакових шљива требало би у мање садити, а не шњима велике просторе засађивати, него изабрати боље врсте, н. пр. „ма-

царке“, које труд добро награђују, а све друге избацити, које се не мисле калемити. Калемљеног воћа као: јабука, крушака итд. наћићемо само по неколико старих дрва, калемљених пре 60—80 и више година, а нових калема нема толико, колико би требало да буде; а дивљака видимо по њивама, ливадама, виноградима и по самим авлијама, а по шумама ни броја им се незна; из тога се може видети, да је врло мало калемљено. Цео посао око калемљења не изискује више од једне четврти сата, па што неби дивљаке калемили, које брзо порасте и брзо нам труд обилним родом награђују, него их гледамо где нас својим ситним, неугледним, неукусним, једном речи — дивљим родом у очи боду!

Другог воћа као: трешања, шљива, кајсија, бресака, дуња и мушмула, има калемљених, и њих калеме обично: у расцеп и у кору. У кору калеме са шибликом у Марту месецу и то: задељу шишку с једне стране, да буде при дну шиљаста, а са друге стране, скину корицу и само зеленило испод коре оставе, па између коре и дрвета утисну шишку докле је зарезана, а кора се чува да не прсне, јер ако прсне, тешко се прима.

Овај начин калемљења је најтежи, тешко се прима и зарашћује, па је с тога за такво калемљење и вештија рука нужна.

Калемљење у расцеп боље иде, а још би ишло и боље, кад би се калемци боље везивали да лавности нема, и да ветар и киша у њих не дохвата.

Калемљеног воћа у нас нема много врсти, ал што их има, добре су, нису искварене са мелезењем, са несродним калемљењем, него је увек калемљена крушка на крушци, јабука

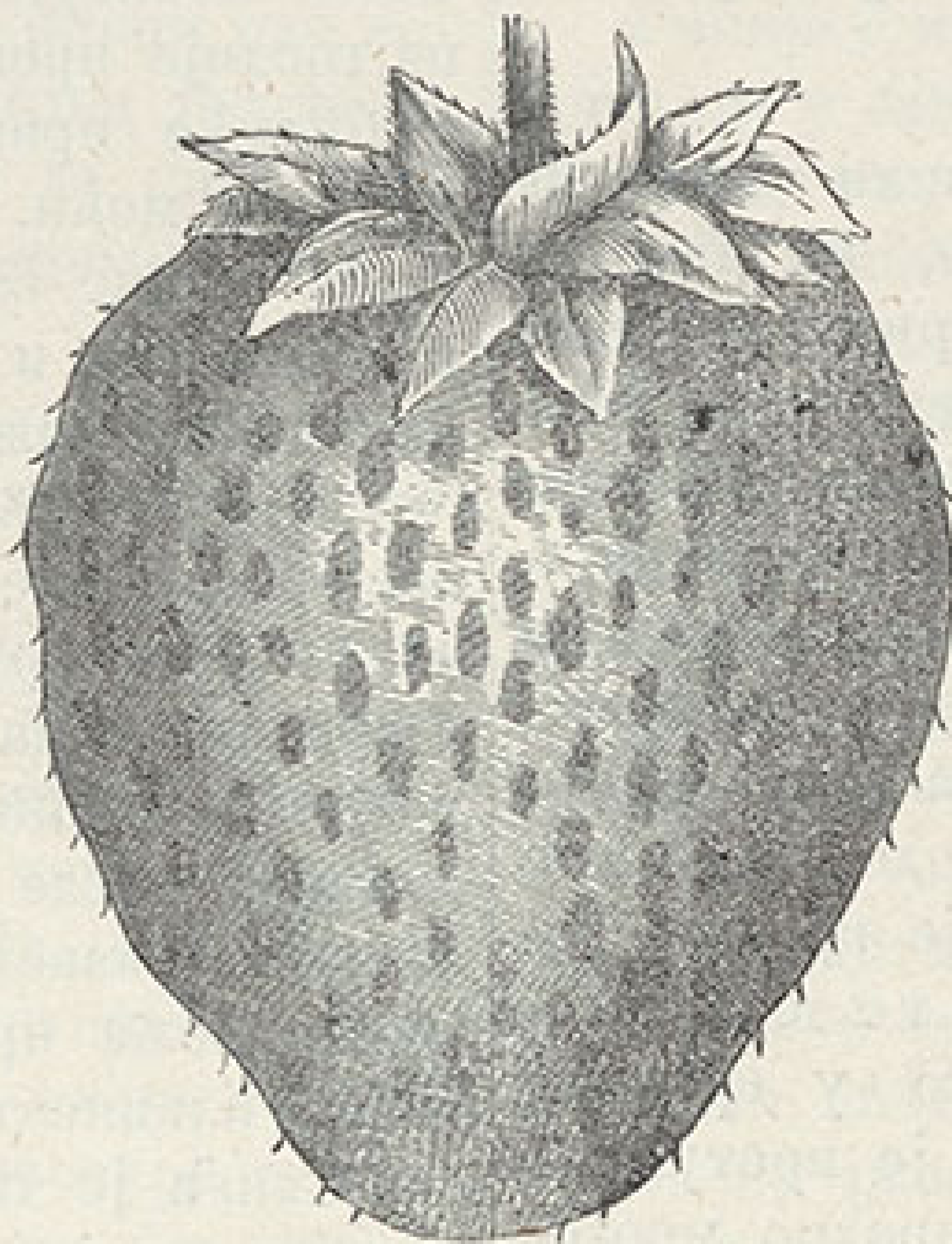
на јабуци итд. Оног другог воћа, као добрих вишања, марела, бадема, кајсија, бресака, мало имаде, у опште слабо је распрострањено. — И велика невештина при сађењу дрва узрок је, да се воћарство слабо унапређује; од оног што се посади, половина се прими, па и оно примљено како је посађено,

тако у вис отишло, нико се за њега даље не брине; ветар га ломи ил о колац таре и рани, па се рак-рана још у првој младости зачне; зато треба воћку за раније спремити, спрема дебљине скратити, да дебло има своју снагу, а гране увек у правцу држати, да би воћка, ма какви терет на гране и лист доцније навалио, све одржати могла.

Наши су воћњаци већином били поред брдовитих места засађени, и они имаше доста заклона од шума, које су их заклањале од холујине и ветрова, те се у целости могло задржати; али како сад негдашњих шума нема, то ће нам из године у годину све више воћарство малаксати. Ми знамо, да се наше шљиве из издака подижу и да су слабе, да површно жиле своје пуштају, да им свака непогода шкодити може, а и није се пазило на жиле при вађењу, да што дуже остану и да се у дубину пружају и шире као темељ, који ће образовати бољу сталност, да им никакав покрет удити не може.

Кад узмемо са економног гледишта, наше воћарство не може овако остати, и ако би

остало, њега ће постепено нестајати, и за кратко време бићемо на чисто шињиме! Ми видимо, да наши земљорадници губе вољу на подизање воћарства и с тога, што им посао не изида за руком: или им се не прими, или у најбољем времену осуши, или се из земље ветром поизваљује, па оно земљиште окрену



Јагода „Књаз Милан.“



Венчаста „Лена кара.“

за друге усеве, а незнају себи помоћи и та-
кав воћњак подићи, да им дуготрајан остане
и најбољим, најплеменитијим воћем уроди, на
домаћину задовољства, а кући користи донесе.

(СВРШИЋЕ СЕ).

Најкрупнији парадајс без ребарâ.

(СА СЛИКОМ).

Парадајс или црвени патлиџан донешен
је у Европу из јужне Америке, на име из
Перу-а, баш од куда нам и наприку донеше.

И црвеног патлиџана има разних врсти,
које се по боји и по облику јабука једна од
друге разликују. Неки гаје овај патлиџан и
украса ради, нарочито оне китњасте жуте и
црвене врсте, у којих јабучице нису круп-
није од плода дивље вишње; па и ове врсте
имају пријатан укус и добро роде, али нису
толико од користи као крупније врсте.

Од најкрупнијих врсти, и то без ре-
бара, представља наша слика у средњој
крупноћи праве величине. Ову је врсту пре
неколико година извео и облагородно много-
годишњом и пажљивом негом чувени пари-
ски бантован и наш сарадник г. Вилморен.
Он је ову врсту извео од обичног крупног
црвеног патлиџана, али је овај сада не само
крупнији, но и много ранији. Јабукe су ско-
ро сасвим без ребара, сасвим су пуне и
сочне.

Врста је ова од свију данас познатих вр-
сти најплеменитија, најлепша и најбоља.

При расађивању треба код ове врсте на-
рочито на то пазити, да се подаље расади —
60—65 сантиметара, — да се довољно за-
лива, у своје време ископи и уз тачку при-
везује, јер ћемо само на тај начин до онако
крупних и изврених јабука (плода) доћи моћи.

Трнова брâна.

(СА СЛИКОМ).

Трнова брâна сваком је земљоделцу врло
потребно оруђе. Брâна сљедује увек дрљачи
после сејања, да усејано сјево још боље у
земљу претрпа и њиву поравни. Но на жа-
лост не одговара брâна већином своме за-
датку код нас зато, што није целисходно на-

прављена; јер, или је кратка, или је ретка,
па ако је — као обично што је у нас — и
спрега још кратка, онда се предњи део не-
престано издиже и недопире до земље, па
само искрзаним (истрцаним) стражњим делом
овлаш семе претрпава и земљу поравњује,
без да је у стању и једну груду да раздроби.

Много су боље брâне, као што је наша
слика показује и ми нашим земљорадницима
најтоплије препоручујемо, да и они овакове
у будуће праве, како ће цели своје њоме
постићи моћи. То бар није оруђе које се за
скупе повце са стране доносити мора, по се
и у нас као и на другим местима врло лако
направити може.

Ова је брâна састављена из два дела: из
лесица и праве трнове брâне. Лесице су зато,
да се могу груде на њих метнути, да буде
брâна тежа, да земљу боље притисне, ситније
груде истроши и семе боље у земљу убије,
а трње после опу збијену земљу мало рас-
чепрка, разведри, да може у њу ваздух и
сунце боље продирати и на сјево благодет-
није упливисати.

Слика је тако јасна, да ће сваки земљо-
радник по њој себи такову, бољу брâну на-
правити моћи.

Ананас-јагода.

(СА СЛИКОМ).

Овамо спадају наше најдрагоценије и нај-
крупније врсте јагода, са врло изредним, од
чести јачим, а од чести слабијим мирисом.

У први ред ових јагода, спада јагода
„Књаз Милан“, коју наша слика пока-
зује и коју смо с великом пажњом извели од
старије врсте „Franz Joseph“-а.

Ананас-јагоде морамо сваке треће године
расађивати. Кроз две године треба све роз-
гве одкидати, с јесени сваки бокор нађубри-
ти и огрнути, па онда треће године оставити
само толико розгава, колико нам потребно
буде за оснивање новог јагодњака.

Врста „Књаз Милан“ врло је лепа, ср-
часто-округла, светло румене боје. Семе је
прилегнуто у малим и плитким рупицама. Бо-
кор је јак и врло бујно расте. Месо је ру-
мењикасто, много слатко и врло миришљаво.

Као све врсте у опште, захтева и ова
много воде, и мора се добро и обилато за-

ливати, нарочито у време цватње, јер би иначе остали многи цветови јалови, а јагоде ситне.

Ако хоћемо да имамо врло крупних јагода, као што је ова насликана, онда морамо оставити да само прве дозревају, а сваки доцнији цвет треба одкинути и на целом бокору оставити од ове врсте само по две јагоде.

Сваки бокор ваља опасати ланком или нечим другим, али тако, да ни једна јагода не падне на земљу да труне, но да увек слободно у ваздуху висе. Све ванредно лене и крупне јагоде, тако се изводе.

Ко хоће лене и свеже јагоде, пуне сока и мириса на трпези да има, тај их мора брати само јутром.

Истина да јагодњаци нису много осетљиви на зими, ипак је добро, да их преко зиме ђубретом покријемо, а с пролећа да ово ђубре или скинемо, или да га међу поједине бокоре у земљу претрпамо. На овај ће начин и јагоде с пролећа пре потерати. При изношењу ђубрета ваља на то добро пазити, да се свуд лепо и подједнако растури и само да срце у сваког бокора непокривено остане.

Ко се у осталом жели с гајењем јагода и најбољим врстама опширно упознати, томе препоручујемо књигу „Повртарство“, у којој ће и најплеменитије јагоде у живим бојама насликане наћи.

Венчаста „лепа ката.“

(са сликом).

„Лена Ката“ или „звездица“ врло је омиљено цвеће у нас, и то с пуним правом, јер нема другог цвећа, које у толико разним бојама и у толико разним облицима цвета налазимо, као „лену кату.“ Нема боје, ма се она како звала, која није у цвећу „лене кате“ заступљена, а лепа смеша разних боја, јединствено се код „лене кате“ наћи може. Она обилато цвета преко целог лета и све до самих мразева; истина нема мириса као н. пр. шебој, ал је у „лене кате“ величанственост, коју шебој нема.

Слика наша представља венчасту „лену кату“, једну врсту, у које је средина пунога цвета увек бела, а венац је румен, црвен, љубичаст, плаветан, жут, или је двобојан и

тако леп, да се је човеку тешко оком од цвета одвојити.

Цвеће је осредње величине, које се поносило из бокора уздиже, дуго траје и сваку банту украшава.

Тек од новије доба постоји једна са свим ниска подврста венчасте „лене кате“, са црвеним, ружичастим и отворено-плавим венцем.

Раније с пролећа треба семе „лене кате“ посејати у саксију (цветни лонац) или дрвено сандуче, па кад четврти прави лист добије, онда је треба, по два, ил по један струк, у растојање од 30 сантиметара расадити и увек довољно заливати, јер ће само на тај начин китњасто процветати.

За извођење семена треба најпуније и најразвијеније цвеће, с најсветлијим бојама само оставити, и са збирањем семена дотле чекати, док ово подпуно дозрело, а то је, кад се цвет с јесени са свим осуши, па скупљено семе лепо очистити и на промајно га место до идучег пролећа оставити. На свакој кесници треба означити какве је боје, да се после при расађивању разне боје на изменце измешати могу, јер то дарива лепши и за око пријатнији утисак.

Да ускориш клијање семена.

Сваком је домаћину чудно, кад му на леји усејано семе по три, четир, пет, па и шест недеља неће да проклија, што је нарочито код першуна, шаргарепе и целера случај, па с тога мисли да је купљено ил добивено семе неваљало, па у љутњи хоће леју да прекопа, и другим семеном засеје; међу тим је семе добро и здраво, само нема довољно влаге ни топлоте у земљи, да раније проклија.

Таковој неповољности може се помоћи овако: Сасиј набављено семе од першуна, шаргарепе ил целера у једну чашу, налиј на њега кишнице и држи ту чашу у топлу собу. После 8—12 дана, проклијаће семе сигурно, ако није престаро, да је клијавост своју избило; па кад опазиш да из семена провирују беле кличнице, извади га пажљиво из воде, па га изручи на једну крпу да се оцеди и остави га ту за једно 2—3 сахата да се просуши; онда га одмах мало сувим песком измешај и посеј на обичан начин, па одмах леју добро залиј.

Сад је посао готов, а после 2—3 дана, ако поле буде време угодно, радоваћеш се, кад опазити, да ти усев брзо успева и да си сигурном руком рад удесио.

Пасуљ: „Немачки рогач.“

(СА БОЈАДИСАНИМ ПРИЛОГОМ).

Овај пасуљ расте 5—6 метара високо; лоза је јака и трајашна.

Меуне су до 280 милиметара дугачке, у добрим и повољним околностима и дуже, 27 милим. су широке и 7 милим. дебеле, глатке, са свим праве и кад су зреле онда су црвенкасто-жуте. За употребу су ове меуне само дотле добре док су са свим младе, јер како мало оматоре, одмах отврдну и осуше се као кожа. Што је год меуна већа, тим је зрно ситније.

Зрно је или са свим бело, или је мало прљаво, 15 милим. широко и 5 милим. дебело.

Овај пасуљ има највеће меуне, које сам ја до данас виђао, а слика наша представља са свим верно зелену меуну, кад је са свим израшћена.



— Да смрзнута јаја употребиш, узми фришке бунарске воде, растопи у њој мало соли и спусти у ту слану воду смрзнута јаја. Овим ће се начином смрзлотина из њих извући и моћи ће се употребити.

— Да се у расту заостале воћке брзо опораве, узми по оке туткала и кувај га у мало воде док се добро растопи, па га онда измешај са 30 ока воде, најбоље кишнице, и заливај два пута преко недеље сваку воћку са 4—5 ока те воде; пре заливања раскопкај земљу око сваког стабла.

— Да излечиш отечен пупак код телади узми угрејане чисте свињске масти, или још боље неславог кајмака, па мажи око пупка кроз неколико дана, па ћа проћи без запалења.

— Да размножиш каранфил, усади сањенице (пелцере) месеца Октобра или Новембра у саксије и остави их у ладну собу, где се неће моћи смрзнути, али где има довољно светлости, па их до пролећа умерено влажно одржавај.

— Да добијеш особито дебелог и доброг млека, пази, да се млеко до последње капи добро измузе, јер су последње капи најбоље и најмасније. Онима крвама, које задржавају млеко, подај комадић соли да поједу, па ће и последњу кап врло лако издати.

— Да стеона крва не побаци, немој је никад прерањивати сировом травом, нити је вијати, бити, или иначе зоставити, а добро је чувај и од сирове детелине, ако је имаш.

— Да ти краставци боље роде, измешај по једну шаку у прах стучена дрвена угља са земљом у кућици, где ћеш краставце да сејеш. Угаљ одржава у земљи боље влагу, земља је с угљом трошница, а све то допринаша бољем рађању.



* **Воћарство у Ческој** По најновијем попису има у Ческој по воћњацима и у оштите по повртњацима 10 милиона комада воћака, по испустима и испашама 1 милион и 600 хиљада, а поред путова до 2 милиона засађених воћака, међу којима највише јабука има. У свему дакле има Ческа преко 14 милиона воћака, а сваке се године принавља до 1,500.000 комада.

* **О дејству дувана на зубе.** „Odontological Society of London“ доносе извешће једног свог члана о дејству дувана на зубе, у ком се извешћу вели, да никотин, који се у дувану налази, благодетно, и то непосредно, упливише на зубе. Алкалично својство дуванскога дима неутралише сваки кисело задај који из гуше излази, исто тако и предупредује даље трулење већ оједених зуба, због чега више пута и зубобоља од дуванског дима умине. Члан реченога друштва вели даље, да су у оних, који много пуше, зато зуби црни, што се слегну на њих угљени делови дуванскога дима и да је то црnilо увек између зуба јаче, где се при прању ни претом ни четком допрети не може, и да су та места боље од трулења сачувана. Они народи, који дуван не пуше, но га жвакају, никад од зубобоље не пате.

* **„Ратарнице“ [за женскиње.** У Немачкој се скоро сваке године по једна нижа земљоделека школа или ратарница у то цели оснива, да се девојчице из сељачког сталежа уче земљорадњи, домаћој индустрији, млекарству и кувању; а ми се ево већ од толико година премишљамо да установимо једну ратарницу за мушкарце — зато нам и јесте све тако напредно.